

Gospod, ki je imel rad otroke.

Spisal Ivo Blažič.

Stefan Lukič je prodal svojo hišo in odšel v novi svet. Kupil jo je gospod, ki je imel rad otroke. Gospod Rudolf jo je dal prenoviti, lepo pobarvati in obzidati s precej visoko, kamenito ograjo. Potem sta nekega dne pripeljala dva čila, lepa vranca pohištvo, in gospod se je naselil v prenovljeni hiši. Za poslopjem se je razprostiral krasen vrt, ki ga je dal gospod lepo obdelati in posaditi z rodovitnim drevjem in raznimi cvetkami. Zadaž pri ograji je pa imel hladnico. Divja trta se je spenjala po lesenih stenah in nizki strehi, gospod je pa sedel z zadovoljnim licem na stolu za preprosto mizo, pušil iz dolge pipe in gledal, kako so pridno letale čebele iz čebelnjaka zraven hladnice in se vračale na svoj dom, na nožicah s cvetnim prahom. Časih je imel pred seboj odprto debelo knjigo. Takrat je nataknil naočnike, da je bral. Stara kuharica Reza mu je prinašala jedi v hladnico.

I.

Meta in njen sin Mirko sta nabrala v gozdu za vasjo drv in jih nesla proti domu. Počasi in previdno sta stopala po strmi poti, da noga ne izdrsne na kamenju. Posebno počasi je stopala Meta. Stara je že bila, in noge so se ji tresle pod težko butaro. Globoko je dihala, in žalostno ji je bilo pri srcu. Zdajzndaj jo je posilil kašelj, ki se ga je le iztežka branila. Bila je starka v jeseni. Jesen je razgrnila svoj plašč po travnikih in livadah. Otožno so kimalo zadnje cvetke na planoti: venele so, in mrzli vetrovi so jim majali drobne, nežne glavice. Drevje je klanjalo žalobno svoje veje, list za listom je padal na tla. V velikih vrtincih je krožil vsak po zraku, veter se je igral z njim in ga vrtel, dokler ni priveslal v zatišno dolinico. Zapuščen in osamljen je bil gozd.

„Mamica, ali bi ne bilo dobro, če malo počijeva? Težko nesete butaro,“ pravi Mirko.

„Prav govoriš, Mirko. Tudi ti neseš težko, saj vem. Na oni zid nasloniva butari.“

Govorila je s slabotnim glasom in globoko je dihala.

Položila sta butari na zid, da se oddahneta.

Ves svet naokrog je kazal pusto lice, čeravno je nebeško solnce časih pokukalo skozi redke koprene oblakov, ki so se dolgočasno vlačili po nebesnem svodu.

Tedaj ju je srečal gospod. Dolgo, črno suknjo je imel na sebi in gorko čepico na glavi. Ni bil še tako hud mraz, saj je sijalo sonce in dajalo malo toplote, ali gospod je bil že star, zato ga je že rado zeblo.

Meta in Mirko sta prijazno pozdravila gospoda, ki je obstal in ju nekaj časa gledal.

„Kako ti je pa ime, deček?“

„Gospod, Mirko so mu rekli pri krstu, tako ga imenujem tudi jaz“, je hitela Meta namesto sina.

„Ali nima več očeta?“

„Gospod, oče mu je umrl, ko je bil fant star šele tri mesece. Odtedaj sva sama. Kozo rediva, da nama daje mleka. V velikem ubožtvu živiva tja naprej.“

Mirko je ves čas gledal zvedavo gospoda. Videl ga je sicer že prej nekolikokrat, ali ni mu bil tako blizu. Premotril je dolgo sivo brado in gube na prijaznem obrazu. Gospod je stopil k njemu, ga pobožal po licu in mu rekel s prijaznim glasom:

„Pridi k meni, Mirko! Kadar hočeš, so ti odprta vrata.“

Segel je v žep in stisnil Meti v roko goldinar.

„Stotisočkrat vam plačaj Bog na tem in na onem svetu! Bog vam daj vse dobro, česar si želite.“

Gospod se je smehljajl Mirkotu, ki ga je venomer gledal, in šel dalje svojo pot. Meta in Mirko sta pa zadela svoji butari in šla vesela domov.

Ko se je gospod vračal z izprehoda, je dobil na vasi kopico otrok. Igrali so se in skakali semintja, tudi vpili so nekateri in se ruvali, celo topli. Nekaj jih je bilo umazanih, kakor da so jih popustili cigani. Ko so zagledali gospoda, so utihnili in pričakovali, kaj bo zdaj. Nekateri so pobegnili kakor plahe srne, nekateri so vzeli z glave klobučke in pozdravljali, drugi so se držali kot lipovi bogovi. Gospod je stopil mednje, nekatere pobožal, se jim smehljajl, jih izpraševal, kaj dela oče, mati, brat, sestra, kaj pravi gospod učitelj v šoli in take navadne stvari.

Dal je vsakemu krajcar, da so se razveselili in postali živahni.

„Pridite kaj k meni!“

„Bog plačaj, gospod! Že pridemo!“ so vpili in gledali gospoda.

II.

Drugi dan proti večeru so se otroci ohrabрили in odšli h gospodu. Med njimi je bil tudi Mirko.

„No, ali ste vendar prišli?“ je rekel gospod, ko jih je zagledal pred seboj na vrtu.

Vedel jih je povsod, jim kazal pozne cvetke in jim govoril ves čas prijetne stvari, ki so jih vsi z veseljem poslušali.

Reza je pokukala skozi vrtna vrata in vprašala gospoda, če želi česa.

„Prinesi mi gosli sem!“

Reza je slušala. Gospod je sedel v lopo. Otroci so se nabrali naokrog.

„Ali vas kaj zebe? Gremo v hišo, če vam je mraz.“

ni id „Nič nas ne zebe, gospod. Solnce sije še precej gorko.“

Prijel je za gosli, lok je zaplesal po strunah. Tanki, sladkodoneči glasovi so pluli po vrtu tja na vas, kjer so ljudje zvedavo poslušali. Otroci so gledali in poslušali z zanimanjem in vidnim veseljem. Gospod je godel in pel obenem. Še lep in poln glas je imel, dasi je bil že star. Tako sladko je pel kot mlada deklica na vrtu. Glasovi so bili veseli, kakor da jih poje radostno srce v majniškem cvetju. Ljubko božajoč vetrič je privel in odnašal glasove črez plan tja do gozda, kjer so šepetala drevesa in pripogibala drobne veje.

„Reza, Reza!“

Reza je prihitela in vprašala gospoda, česa želi.

„Prinesi otrokom jabolk in kruha!“

„Gospod, vse boste napravili pri otrokih, če ne boste pazili. Doma naj jih rede!“

„Tiho! Stori, kar sem ti velel.“

„No, no, saj bom. Samo otrok ne morem videti; meni ne bo po gospodu nič ostalo. Vendar sem mu služila zvesto celih deset let“, si je mislila.

Prinesla je jabolk in kruha v košarici.

„Vzemite in se malo okrepcajte!“

Otroci so radi slušali in posegli po jabolkah, ki so se jim smejala iz košarice. Tudi bel kruh jim je šel v slast.

„Kam ste pa nesli krajcarje, ki sem vam jih dal včeraj?“

„Jaz sem kupil pero.“

„Jaz sem kupila svinčnik.“

„Jaz sem ga dal materi.“

Nekaj večjih fantov je molčalo in se sramovalo povedati, kje so napravili krajcarje.

„Kaj pa vi?“ jih je vprašal gospod.

„Cigaret so si kupili, sem jih videla, ko so kadili“, je zatožila deklica, Sušetova Tončka.

Zatoženci so gledali s sovražnimi pogledi kakor bi hoteli reči: „Čakaj, ti že pokažemo, ker si nas zatožila.“

„To ni lepo, Tončka, da jih tožiš. Mlad človek naj govori le, če ga kdo vpraša. Zapomni si to! Prihodnjic ne smeš več tožiti!“

„Ne bom več, gospod!“

„Vi, mladi dečki, pa si zapomnite, da ste še premajhni, da bi kadili. Škoduje vam, zdravje si kvarite s tem. Jaz sem star, kakor vidite, pa nisem mlad nikoli kadil.“

Dečki so bili osramočeni, v tla so gledali. Najrajši bi zbežali, da bi jih gospod ne videl več.

„Zdaj pa pojdimo v hišo! Pokažem vam knjige in klavir. Kaj malega utegnemo brati.“

Solnce se je bližalo zapadu, zadnji žarki so metali svojo svetlobo po vrtu. Veje so trepetale in se klanjale tihemu večeru, ki se je zbujal iz globokega sna. Tam v gozdu ima svojo palačo, kjer prespi dneve, zvečer

pa privesla na lahkih krilcih v dolino in razgrne svoj temni plašč nad travniki in logi. Pridne delavke čebele so se vračale s paše na svoj dom, da se poklonijo svoji kraljici.

Otroci so se čudili, kako čedno je vse pri gospodu! Da bi bilo pri njih doma tudi tako!

Gospod je sedel za klavir in jim nekaj zaigral. Zopet so vsi verno poslušali, ker so bili glasovi ljubki in poskočni kot studenček, ki izvira izpod mahovite skale pod širokovejnatim hrastom.

„Zdaj pa h knjigam!“

Odprl je omaro, kjer je imel veliko kopico knjig, debelih in tankih, vezanih in nevezanih. Mirko je stal tik gospoda in gledal začuden vse to bogastvo.

„Kdaj pa preberete toliko knjig, gospod? Zdi se mi, da jih ne bi prečital vse življenje“, je vprašal hrabro Mirko.

„A, ti si, Mirko!“ se je čudil gospod. „Dragi moj, priden človek kmalu prebere še toliko knjig.“

Vzel je iz omare drobno knjižico. Bil je mladinski list. Odprl je nekje v sredi, podal knjigo Mirkotu, pokazal s prstom, kje naj bere. Mirko je stopil v sredo sobe, otroci okrog njega, gospod je sedel na zofo. Mirko je bral razločno, ne prehitro in ne prepočasi, da so ga vsi umeli.

„Dobro, prav dobro! Jako me veseli“, je hvalil gospod Mirkota.

Brali so še drugi, a z nikomer ni bil gospod tako zadovoljen kakor z Mirkotom.

„Kdo mi našteje vse evropske države?“

Naštevali so in se trudili. Ničče ni povedal vseh. Ta je izpustil Srbijo, oni Bolgarijo, tretji Švedijo. Mirko je pričel na jugu in povedal gladko vse, kakor bi molil očenaš.

„Jé svoje življenje in pije svojo kri; kaj je to? Ugibajte!“

Ugibali so in se skoraj jezili, ker niso zadeli.

„Luč bo menda, kaj, gospod?“ je rekel Mirko.

„Uganil“, je odgovoril gospod, in zadovoljnost mu je bilo brati na obrazu. Segel je v žep in prinesel iz njega goldinar.

„Nesi ga materi, da ve, kako si priden.“

Pogladil mu je lase in ga pobožal po licu.

„Za nocoj naj bo dovolj! Pa pridite še drugič!“

Otroci so odšli. Nekateri so gledali Mirkota po strani in so mu bili nevoščljivi. Ta se je pa držal skromno kakor da zna najmanj med vsemi.

Gospod je gledal za njimi, si mencial roke in govoril sam s seboj:

„Iz tega fanta bo še nekaj. Gospoda učitelja moram vprašati, kako je z njim v šoli.“

III.

Prišli so Vsi svetniki. Počasi so se vlekli dnevi, čeravno so se vedno krajšali. Mrzli vetrovi so veli od severne strani, da so stari možje oblekli kožuhe in s strahom čakali tete zime. Drevesa so stala gola, žalostna in zapuščena. Zavel je veter, in veje so se sklonile, ker so se bale siloviteža,

ki divja okrog nas kot hud sovražnik. Vahčarji so ogrnili kolikor mogoče več obleke, da jih ne bi zeblo, ko bodo brali po hišah orehe, kostanj, jabolka, koruzo in hlebčke. Po vasi so hodili in se pripravili, če je dala hišna gospodinja enemu malo več kot drugemu.

Blato je ležalo po kolovozni poti. Prejšnje dni je deževalo, kakor bi lil iz škafa. Šli so ali tudi tekali drug za drugim, blato jim je umazalo obuvale in oškropilo obleko. Mirko je šel zadnji, počasi je stopal, da ne bi umazal obleke.

Pri gospodu so dobili vsega dosti: jabolk, hlebčkov, orehov. Mirko je dobil lepe, nove črevlje za zimo.

„Kaj si dobil? Kaj ti je dal gospod?“ so ga izpraševali in silili vanj. „Črevlje mi je dal. Bog mu vrni!“

„Kaži, kaži!“ je klical Šimnov Jakec.

Mirko je pokazal, Jakec mu jih je zgrabil s sovražnimi prsti, jih nekoliko ogledal, nato pa jel bežati z njimi po vasi.

„Daj jih nazaj! Meni jih je dal gospod“, je prosil Mirko.

„Ne, ne!“ je vpil Jakec.

Kmet je prišel po vasi in ustavil Jakca. Ko je izpoznal fatu, mu je velel, naj vrne črevlje. Jakec jih je zagnal v blato, da so se popolnoma umazali.

Gospod je prišel na mesto in zažugal Jakcu:

„Nikoli več k meni! Najgrša je nevoščljivost.“

Na Vseh vernih duš dan so obiskovali ljudje grobove svojih dragih pokojnikov. Vaško pokopališče je bilo polno ljudi. Mrzlo je bilo, stiskali so se v svoja gorka oblačila.

Tudi Meta in Mirko sta prišla na grob svojega moža, oziroma očeta. Gorke solze so tekle Meti; pokleknila je ob grobu in molila dolgo goreče in vdano. Molek ji je zlezal izmed prstov, ki so bili prezeblji, kašelj jo je posilil zdajinzdaj. Mrzel veter je pihal in pripogibal otožne vrbe žalujke, tuintam je samevala kaka cipresa, in veje so se ji tresle in trepetale. Lučce so gorele naokrog, veter jih je ugašal. Meta je varovala edino svečico. Mraz ji je silil skozi tanka oblačila. Vendar se ji je zdelo, da je tu prijetno kakor v prvih pomladnih dneh, ko se prebudi природа in obleče lepo, svežo obleko. Zdelo se ji je, kakor da pojo angelci in trobentajo s svečanim glasom, da jih je slišati od vzhoda do zahoda. Mižala je, ustnice so se hitro premikale, prsti so štelili jagode na molku. In zdelo se ji je, da se ji bliža mož, oblečen v črno obleko, s križcem v roki. Iz neznane daljave prihaja, pusta ravan je pred njim, za njim pa rodovitno polje s cvetočim drevjem in svežimi studenci. Vabljivo izteza proti nji roke: „Pridi k meni, draga žena! Glej, že dolgo te čakam. Za mano je veselje, krasni vrtovi in bajni logi. Tja pojdeš z menoj. Pridi, pridi!“ Prav tik nje je stopil in jo prijel za roko. „Pojdi!“

Mirko jo je prijel za roko in pošepetal tiho: „Mama, gospod gre z gospodom učiteljem.“

Meta se je zdramila in začudeno zrla okrog sebe. „Mirko, umrla bom. Čutim, da bom kmalu šla za očetom.“

„Ne boste ne, mama!“

„Ne, Mirko! Zaradi tebe ne smem. To so bile le sanje.“

Gospod in gospod učitelj sta pristopila. Gospod je pogladil Mirkota po glavi. „Gospod učitelj te je jako vesel, Mirko! Tudi meni delaš veselje. Kaj pa je z vami, mamica?“

Pogledala ga je z rosnimi očmi. Gospod je videl, da Meta ne bo več dolgo delala ljudem nadleže.

„Stotisočkrat Bog plačaj za vse, gospod, kar ste mi storili dobrega.“

„Ali še ne greste domov? Pozno je že.“

„Pojdem, pojdem“, je odgovorila s slabotnim glasom.

Počasi je šla domov. Mirko je stopal poleg nje in je bil žalosten, ker je bila mamica tako slabotna. Metina hoja že ni bila več gotova. Težko in z naporom je prišla domov.

„Slabo mi je, leči moram“, je rekla.

Legla je, mráz jo je tresel. Mirko je bil v strahu za njo. Kaj bo, če mu umre! Kdo bo skrbel zanj? Težke misli so mu legle na dušo.

Meti se je pa zopet zdelo, da prihaja iz daljave mož, da jo kliče in vabi: „Pridi, pridi!“

Drugi dan je bila jako slaba. Mirko je šel povedat gospodu, ki je takoj prišel k nji.

„Po zdravnika pošljem, morda vam pomore.“

Po zdravnika je poslal gospod in po gospoda župnika. Zadnji jo je lepo pripravil za večnost, prvi ji ni mogel več pomoči. Smrt jo je rešila trpljenja.

Čez tri dni je namreč izdihnila. Mirka je izročila v skrbne roke gospoda Rudolfa.

In zapeli so zvonovi žalostno, milobni so bili njih glasovi in proseči in ihteči.

Drugi dan nato so pokopali Meto. Ni bilo posebno veliko ljudi, ker je bila ubožna. Gospod je šel za njo s sklonjeno glavo in poslušal skrivnostne, otožne psalme, ki jih je pel duhovnik. Tudi njega poneso nekoč štirje možje, in potem pride večnost . . .

Zagreblji so jo. Mirko je ostal dolgo na pokopališču, klečal ob gomili in pretakal gorke solze. Saj leži v grobu njegova mati.

Gospod je stal ob zidu in čakal, kdaj se izjoče Mirko. Opazoval je tudi dečka, ki je stal nedaleč za drevsom. Zdaj stopa k Mirkotu. Izpoznal ga je. Bil je Šimnov Jakec.

„No, ali se še nisi najokal? Je li to moško, tako delajo babe“, je dejal in se smejal.

„Pusti me!“

„Kam pojdeš zdaj? Zdaj si berač. Ali pojdeš k nam za pastirja?“

„Pusti me!“ je prosil Mirko z jokavim glasom.

„Proč, lump! Glej, kaj bo iz tebe? Kakor si boš postlal, tako boš spal na stare dni.“

Ko je Jakec zagledal gospoda, je obrnil hrbet in odšel.

„Kaj vam mari!“

Gospod je pristopil, prijel Mirka za roko in ga odvedel na svoj dom.

IV.

Pri gospodu Rudolfu se je Mirkotu dobro godilo. Ni trpel pomanjkanja kakor prej pri ljubi mami doma. Gospod ga je imel rad in je skrbel zanj kot za svojega sina.

„Svojih nimam. Komu naj dam, če ne tebi?“

Mirko je delal gospodu veliko veselje. Priden je bil v šoli in zapomnil si je vsako stvar, ki mu jo je povedal gospod.

„Profesor boš nekdan, kakor sem bil jaz“, mu je rekel večkrat.

Prišla je mrzla zima. Če je bil lep dan, je stopil Mirko z gospodom na vrt. In prišli so tudi drugi otroci in se igrali. Kepali so se, še gospod jim je časih pomagal. Danes so postavili velikega sneženega moža. Veselo skakajo okrog njega in se smejejo in ga kepajo. Tudi Mirko meče sneg vanj.

Na visoki ograji se je pojavila postava in vrgla debelo kepo snega proti Mirkotu, ki se je k sreči še o pravem času umaknil:

„Kdo meče?“ so vpili otroci.

„Zakaj ga ne zadenem“, je zavpil Šimnov Jakec in skočil z ograje na tla in bežal po vasi domov. Divjo jezo je kuhal nad Mirkotom. Nevoščljiv mu je bil. Ni ga mogel videti srečnega.

„Tako mlad, pa tako hudoben! Kaj šele bo?“ je govoril gospod sam s seboj. „Vse moje poizkušnje, da bi ga poboljšal, so bile zaman. Niti z voljno niti z ostro besedo ne opravi ničesar pri njem. Šolo opušča in pase lenobo.“

Prišla je pomlad z veselim licem in poletje z vročino in jesen z bogastvom. In takrat je odšel Mirko v mesto v šole. Gospod pa je imel doma še vedno rad otroke. Dajal jim je jabolka, kruha, knjig. Igral je večkrat na gosli in klavir, da so ga otroci z veseljem poslušali. Vesel je bil tudi sam, vsi so ga imeli radi.

V.

Bilo je mnogo let pozneje. Gospod, ki je imel rad otroke, je že davno ležal pod zemljo.

Popoldne je bilo. Profesor Mirko je sedel v svoji sobi, v oni sobi, v kateri je nekdan sedel gospod Rudolf. Pred njim je ležala knjiga. Prav pridno je bral iz nje. Kar začuje trkanje.

„Noter!“

V sobo stopi raztrgan mož in ga prosi, naj mu da kaj za žganje. S pijanim glasom je govoril mož.

Mirko je izpoznal v njem — Jakca.

„Žganja ne smeš piti; škoduje ti.“

„Koristi mi, koristi! Tako me pogreje po žilah, gospod.“

„Za žganje ne dam nič. Če boš za kaj drugega potreboval, pridi! Z Bogom!“

Klel je in ostavil sobo.

Profesor Mirko pa se je zamislil v davne dni.